

PREVENTIVNÍ PROGRAM ŠKOLY

ŠKOLNÍ ROK
2018/2019

1. ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Název a adresa školy	Střední škola EDUCHEM a. s., Okružní 128, 435 13 Meziboří
Zřizovatel	Rekvalifikační a informační centrum s. r. o.
Ředitel	Mgr. Helena Kripnerová
Telefon	474 526 258
E-mail	kripnerova@educhem.cz

Školní metodik prevence	Ing. Jiří Bidlo
Telefon	731 456 449
E-mail	bidlo@educhem.cz
Konzultační hodiny	Úterý (LT) 13:30 – 14:30/ po telefonické domluvě kdykoliv

Výchovný poradce	Mgr. Ivana Hvězdová
Telefon	721 208 309
E-mail	ivana.hvezdova@email.cz
Konzultační hodiny	Čtvrtek 12:00 – 15:00/dále po telefonické domluvě

Počet tříd: 13

Počet žáků: 179

Počet oborů: tři čtyřleté maturitní obory – Aplikovaná chemie, Mechanik elektrotechnik, Informační technologie
dva tříleté učební obory – Elektromechanik pro zařízení a přístroje,
Ošetrovatelka

1.1 Použitá terminologie a zkratky

MPP – Minimální preventivní program

ŠMP – Školní metodik prevence

PP – primární prevence

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

OSPOD – Odbor sociální a právní ochrany dětí

OMP – Okresní metodik prevence

ŠPP – Školní poradenské pracoviště

2. ÚVOD

Minimální preventivní program vychází z Metodického pokynu k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (MŠMT ČR č. j.: 21291/2010-28), který do prevence rizikového chování zařazuje předcházení zejména následujícím rizikovým jevům: agrese, záškoláctví, šikana, kyberšikana, násilí, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, vandalismus, závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, spektrum poruch příjmu potravy, negativní působení sekt a sexuální rizikové chování.

Jde o komplexní systémový prvek v realizaci preventivních aktivit, program je nejméně jednou ročně vyhodnocován, sleduje se účinnost, průběh, měří se efektivita jednotlivých aktivit.

3. VSTUPNÍ INFORMACE

3.1 Charakteristika regionu a školy

Střední škola EDUCHEM je škola rodinného typu, sídlící v klidném prostředí města Meziboří. Školu tvoří jedna budova s okolím, které je relativně stranou většího provozu. Škola je standardně vybavena a jednotlivé prostory školy jsou postupně rekonstruovány. Venkovní prostor slouží žákům hlavně v době větších přestávek. Na tělesnou výchovu se žáci musejí přesouvat do městské sportovní haly, vzdálené několik set metrů od budovy školy.

Škole je v provozu od roku 1997, ala navazuje na tradici chemického učiliště, založeného zde již v roce 1945. Žáky školy jsou mladí lidé nejenom z Meziboří, Litvínova, nebo Mostu, ale také z dalších více nebo méně vzdálených míst Ústeckého kraje, pro které může být komplikací dopravní obslužnost. Část žáků proto využívá možnost ubytování v domově mládeže Scholy Humanitas v Litvínově.

3.2 Analýza současné situace

Analýza problematiky rizikového chování žáků ve škole je důležitá pro zjištění aktuálního stavu, stanovení příčin rizikového chování a vytyčení cílů prevence.

V minulém školním roce jsme se v naší škole setkali zejména se záškoláctvím a s agresivním chováním žáků. Z hodnocení rizikového chování vyplývá, že bychom měli důsledněji vést žáky k odpovědnosti za své chování a jednání, vyžadovat striktně dodržování školního řádu a pravidel slušného a bezpečného chování, zamezit řešení konfliktů mezi žáky nepřeměřenými prostředky.

Na základě stálého vysokého počtu zameškaných hodin u žáků všech oborů v minulém roce je třeba snížit jejich počet, dbát důsledně na kontrolu absence a v případě dlouhodobé či opakované absence žádat potvrzení od lékaře. Počty zameškaných hodin analyzujeme hned v prvním čtvrtletí a vyvodíme důsledky.

3.3 Informační zdroje

- Informace získané z odborných seminářů a pracovních setkání ŠMP
- Internetové stránky zaměřené na oblast rizikového chování
- Knihy zaměřené na oblast rizikového chování, časopisy Prevence a Adiktologie
- Poznatzky získané na základě vlastního šetření
- Informace získané od pracovníků a žáků školy, včetně schránky důvěry
- Informace získané od školních metodiků prevence z jiných škol v regionu

- DVD, videokazety atd. zaměřené na oblast rizikového chování
- Informace z médií
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
- Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.
- Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, č. 218/2003 Sb.
- Zákon o sociálně právní ochraně dětí, č. 359/1999 Sb.

4. MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

4.1 Vytyčení rizikového chování

Primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti naší školy je zaměřena na:

- a) předcházení zejména následujícím rizikovým jevům v chování žáků:
- A) záškoláctví
  - B) šikana, rasismus, xenofobie, vandalismus
  - C) kriminalita, delikvence
  - D) užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky (OPL) a onemocnění HIV/AIDS a dalšími infekčními nemocemi souvisejícími s užíváním návykových látek
  - E) závislost na politickém a náboženském extremismu
  - F) netolismus (virtuální drogy) a patologické hráčství gambling)
- b) rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech:
- A) užívání návykových látek
  - B) poruch příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)

4.2 Hlavní cíl programu

Základním principem strategie prevence rizikového chování je na SŠ Educhem výchova žáků e zdravému životnímu stylu s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, jejich sociální a osobnostní rozvoj i rozvoj jejich komunikačních dovedností. Preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestroosti forem preventivní práce, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Velmi důležitou oblastí je podpora smysluplného využívání volného času.

4.3 Cíle prevence na škole

Dlouhodobým cílem prevence na škole je ve spolupráci s rodiči a ostatními institucemi formovat osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji, ptát se a činit správná rozhodnutí. Osobnost, která si bude vážit svého zdraví, si bude umět zorganizovat svůj vlastní volný čas a bude umět zvládat sociální dovednosti.

Výchovné úsilí školy je působit na žáky tak, aby v nich byly upevněny pozitivní vlastnosti a návyky, které jim pomohou v krizových situacích přijmout nejvhodnější řešení.

Prohlubovat komunikační dovednosti mezi učitelem, rodiči a žákem, posilovat sebevědomí, sebeúctu a vzájemnou úctu, řešit konflikty a naučit se překonávat překážky.

Vytvářet podmínky pro kladné postoje pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců školy k problematice prevence rizikového chování.

Střednědobé cíle:

- 1) zajistit pravidelnou práci s třídním kolektivem (třídní učitel, ŠMP, CK, VP)
- 2) podporovat vzájemnou činnost žáků (žakovský parlament)
- 3) pravidelné neformální setkávání pedagogů
- 4) podporovat u rodičů zájem o dění ve škole
- 5) prohlubovat další vzdělávání pedagogických pracovníků
- 6) zavést pravidelné a efektivní třídnické hodiny za účelem stálého a včasného monitorování nálad ve třídách, zjišťování problémů k řešení

Krátkodobé cíle:

- 1) harmonizační výjezd na počátku studia žáků všech oborů – díky jeho realizaci předpokládáme zahájení spolupráce a komunikace mezi žáky navzájem a mezi žáky a třídním učitelem a vytvoření pozitivních vazeb ve třídě
- 2) v průběhu celého školního roku budeme důsledně sledovat absenci všech žáků a při pravidelných třídnických hodinách budeme pravidelně žákům připomínat nutnost docházky k úspěšnému ukončení studia
- 3) na pedagogické radě za 1. čtvrtletí vyhodnotíme počet zameškaných hodin a provedeme náležitá opatření
- 4) zapojovat žáky do aktivit školy
- 5) ve spolupráci s žakovským parlamentem budeme sledovat vývoj vztahů mezi žáky jednotlivých oborů a ročníků
- 6) řešit aktuální problémové situace v oblasti rizikového chování
- 7) dbát na důsledné dodržování školního řádu
- 8) zajistit proškolení učitelů v oblasti prevence rizikového chování, vedení třídnických hodin
- 9) zajistit specializační studium pro ŠMP
- 10) umístit prevenci na webové stránky školy a zajistit prezentaci MPP

4.4 Řízení a realizace preventivních aktivit

Ředitel školy

Vytváří podmínky pro předcházení vzniku rizikového chování zejména:

- zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování
- koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu
- řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole

- jmenováním školním metodikem prevence pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, případně mu umožní studium k výkonu specializovaných činností v oblasti prevence rizikového chování
- pro systematické další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci ve škole
- podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování Minimálního preventivního programu

Školní metodik prevence

Metodické a koordinační činnosti

- koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy
- koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů.
- Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.)
- Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence rizikového chování.
- Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence rizikového chování.
- Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.

Konzultační hodiny metodika prevence pro žáky i rodiče každé liché úterý 13:30 – 14:30 hod, jinak dle domluvy.

4.5 Metody a formy práce

V rámci výuky budou kromě tradičních metod práce využívány také další metody, které se dosud osvědčily:

- výukové bloky zaměřené na nescifickou prevenci, která se zabývá posilováním zdravého způsobu života, vlastního sebehodnocení, posílením vztahů s vrstevníky a rodinou otevřenost a komunikace, nástěnka a aktuální téma;
- akce pořádané žáky – charitativní sbírky (Světluška, Srdíčkový den);
- sportovní soutěže;
- přednášky a besedy;
- kulturní akce;
- školní výlety;
- sportovní kurzy;

4.6 Tým, jeho vzdělávání a supervize

Základ realizačního týmu tvoří školní metodik prevence, výchovný poradce a vedení školy, kteří zajišťují činnost školního poradenského pracoviště. Do týmu patří celý kolektiv pedagogů, především však třídní učitelé. Navazujeme i spolupráci s externím školním psychologem.

Hlavní podíl na dalším rozvíjení znalostí a dovedností související s prevencí rizikového chování spočívá v samostudiu všech učitelů školy a především školního metodika prevence. Pro pedagogy podílející se na realizaci MPP je metodickým pomocníkem školní metodik prevence, který pro ně vyhledává nové informace a podněty. Supervizi nad MPP naší školy zajišťuje okresní metodik prevence, který také metodicky vede ŠMP.

5. PRIMÁRNÍ PREVENCE V RÁMCI VÝUKY PŘEDMĚTŮ

Přehled témat souvisejících s preventivním programem, realizovaných v rámci jednotlivých předmětů:

Tělesná výchova	Sport jako zdravý životní styl, fair play jednání, životospráva
Český jazyk a literatura	Správný životní styl, kultura osobního projevu
Základy společenských věd	Malé sociální skupiny a vztahy v nich, šikana, kriminalita, radikalismus, extremismus, právní minimum, problematika chování v adolescenci a pubescenci, zdraví a jeho ochrana, vývoj a rozvoj osobnosti
Anglický a německý jazyk	Správné stravovací návyky, zdravý životní styl, lidské tělo a zdraví, multikulturalismus
Právo	Základní pojmy teorie práva, ochrana práv dětí a mladistvých, trestní odpovědnost, trestné činy, tresty
Biologie	Duševní hygiena

6. SPOLUPRÁCE S RODIČI A VZÁJEMNÁ INFORMOVANOST

Problémy spojené s drogami a dalšími formami rizikového chování je třeba řešit ve vzájemné spolupráci. Pro zajištění efektivity programu je důležitá informovanost rodičů a žáků. Rodiče jsou informováni na třídních schůzkách, na webových stránkách, prostřednictvím informační nástěnky. S rodiči problémových žáků probíhá informace na schůzkách komise. Třídní schůzky se konají dvakrát za školní rok. Rodiče na nich mohou prostřednictvím dotazníku vyjádřit svůj názor a své potřeby. Rodiče mohou využívat konzultační hodiny ŠMP, výchovného poradce a školního psychologa. Na začátku studia jsou rodiče informováni o realizaci preventivních aktivit na škole.

7. EVALUACE MPP

Při hodnocení MPP využíváme kvantitativní (počet realizovaných akcí, počet zapojených žáků – apod.) a kvalitativní ukazatele.

Hodnotíme jednotlivé akce, besedy a přednášky formou anketních lístků pro žáky, které budou zadávány bezprostředně po průběhu akce i s delším časovým odstupem. Na základě vypočítaného indexu úspěšnosti lze zpracovat kvantitativní i kvalitativní analýzu.

Důležitou formou hodnocení je opakované zadávání stejných dotazníků, vždy na začátku programu a potom po jeho ukončení. Touto formou lze hodnotit individuální změnu ve znalostech, vědomostech, postojích i chování žáků.

Další možností evaluace je sledování chování žáků v jednotlivých vyučovacích hodinách, školních výletech a pobytových akcích a toto sledování použít k vypracování kvalitativní analýzy.

Při hodnocení efektivity prevence lze využít slohových prací, výtvorů a jiných samostatných prací žáků.

Důležitým vodítkem k hodnocení jsou také dotazy žáků ŠMP prostřednictvím schránky důvěry.

Pro evaluaci programu je nutné získávat informace i od rodičů a široké veřejnosti o chování žáků mimo školu.

8. DŮLEŽITÉ KONTAKTY

PPP Ústeckého kraje, Jana Palacha 1534, 434 01 Most, tel.: 476 708 847; email: most@pppuk.cz;

Policie ČR, obvodní oddělení Václava Řezáče 224, 434 01 Most, tel.: 974 435 100; email: krpulk.uo.mo.oo.most@pcr.cz

K – centrum Most, kontaktní centrum, P. Jilemnického 1929, 434 01 Most, tel. 602 219 372; email: vedouci.kcm@mostknadeji.cz

Linka duševní tísně Most naději, nonstop provoz, tel.: 476 701 444

Linka bezpečí, tel.: 116 111

Člověk v tísní o.p.s., regionální pobočka Bílina, ředitelka pobočky Petra Hauptmanová, tel.: 778 402 398

9. ODKAZY

O drogách – portál primární prevence

www.odrogach.cz/

Prev-Centrum

www.prevcentrum.cz/

Informační portál o ilegálních a legálních drogách

www.drogy-info.cz

DIS - drogový informační server

www.drogy.net/

A.N.O. - Asociace nestátních organizací zabývajících se prevencí a léčbou drogových závislostí

www.asociace.org/

Sekce Prevence sociálně patologických jevů na stránkách MŠMT

www.msmt.cz/vzdelavani/prevence-ptj (v levé spodní části stránky je podrobné menu)

Centrum Adiktologie

www.adiktologie.cz/

Žák a sociálně patologické jevy v kontextu střední školy

www.sos-ub.cz/prevence/index.php

Ministerstvo vnitra – Policie ČR/ prevence

Všeobecná, selektivní a indikovaná primární prevence rizikového chování pro děti a rodiče

www.spolek-psychologickych-sluzeb.cz

Vypracoval:

Ing. Jiří Bidlo, dne 1. 9. 2018
metodik prevence

Schválila:

Mgr. Helena Kripnerová, dne 15. 9. 2018
ředitelka školy

Příloha č. 1

PROGRAM PROTI ŠIKANĚ

Program proti šikanování vychází z Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 24 246/2008-6 a je součástí školního minimálního preventivního programu.
Je vypracován v souladu s platným Školním řádem

G) Cíl programu

Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Škola se zaměří na oblast komunikace, rozvíjení pozitivních vztahů mezi žáky ve třídách i mezi žáky a učiteli, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany došlo či ne.

H) Odpovědnost za plnění programu

- na tvorbě i realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci
- jeho koordinace je v kompetenci ŠMP
- za jeho realizaci a hodnocení je odpovědný ředitel školy

I) Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, SMS zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezdědky v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

J) Projevy šikanování

Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

Příklady přímých a nepřímých znaků šikany viz příloha 1

Stádia šikanování a příklady šikany viz příloha 2 a 3

K) Prevence

Všichni pedagogičtí pracovníci:

- rozvíjejí pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka
- vedou žáky k osvojení norem slušného chování
- řeší okamžitě projevy sociálně patologického chování (ve spolupráci s výchovným poradcem, ŠMP a třídním učitelem)
- jednají se žáky jako s partnery
- udržují ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy
- v kritických situacích dají jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nesmí být lhostejní k projevům agresivity
- podporují pozitivní vzájemné vztahy mezi žáky (a žáky a učiteli)
- podporují solidaritu a toleranci
- posilují a vytvářejí podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy
- uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt
- rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince

Ředitel školy:

- zajistí vzdělávání pracovníků v oblasti šikanování a sociálně patologických jevů
- zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování
- zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti násilného chování a sociálně patologických jevů
- zajistí, aby ve školním řádu byla jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení
- zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním i při školních akcích
- spolupracuje se ŠMP, výchovným poradcem a TU při řešení krizových situací

Školní metodik prevence (ŠMP):

- koordinuje plán proti šikanování a následně s programem proti šikanování seznámí všechny pedagogické pracovníky
- spolupracuje s TU a vedením školy při řešení krizových situací
- spolupracuje s okresním metodikem, Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dítěte

- podílí se na prevenci sociálně patologických jevů

Třídní učitelé:

- na začátku školního roku informují žáky i rodiče, na koho se obrátit při problémech:
  - o TU, ŠMP, výchovný poradce, vedení školy
  - o Pracovníci PPP
  - o Orgány sociálně právní ochrany dítěte apod.
- řeší okamžitě projevy sociálně patologického chování (ve spolupráci s výchovným poradcem a ŠMP)
- v průběhu školního roku diskutují se žáky o slušném chování i pozitivních mezilidských vztazích

Rodiče:

- spolupráce při řešení problému
- spolupráce s PPP

Zapojení institucí:

- PČR – represe a možná prevence
- programy PPP
- besedy pro žáky

Aktivity školy v prevenci proti šikaně:

- prostřednictvím práce třídních učitelů s kolektivem
- při vyučování hlavně výchova k občanství, výchova ke zdraví
- školní ples
- další školní akce

L) Odpovědnost školy

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 5651/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů)

vydírání (§ 235)
omezování osobní svobody (§ 213)
útisku (§ 237)
ublížení na zdraví (§ 221-224)
loupeže (§ 234)
násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197 a)
poškození cizí věci (§ 257)
znásilnění (§ 241)
kuplířství (§ 204) apod.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřizování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

G) Krizový plán

V případě, že šikanování ve škole dojde, jsou rozpracovány dva typy scénářů:

1. První zahrnuje situace, kdy škola zvládne situaci řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stádia šikanování.
2. Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc zvenčí a nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a policií. Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuch skupinového násilí vůči oběti.

G.1. postup vyšetřování v případě, že jde o počáteční stádia šikanování – škola vyřeší situaci vlastními silami

- a) Pedagogický pracovník, který má podezření na šikanování, bude postupovat podle následujících pravidel:
  1. Konfrontuje svá pozorování s ostatními pedagogy
  2. Co nejdříve oznámí své podezření vedení školy, výchovnému poradci, ŠMP a konzultuje další postup
  3. V soukromí vyslechne spolu s ŠMP více nezaujatých svědků, popřípadě konfrontuje svědky mezi sebou

Zaměří se hlavně na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik obětí je?

- Kdo je agresorem, kolik agresorů je? Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?
  - Co, kdy, kde a jak dělali agresori obětem?
  - K jak závažným agresivním manipulativním projevům došlo?
  - Jak dlouho šikana trvá?
4. Ve spolupráci se ŠMP se spojí s rodiči případné oběti, konzultuje s nimi výskyt nepřímých znaků šikany. Požádá je o pomoc a spolupráci.
  5. Vyslechne spolu se ŠMP oběť – citlivě, diskrétně, zaručí bezpečí a důvěryhodnost informací. Upozorní, že nebude problém řešit s celou třídou!
  6. Zajistí ochranu obětí šikany.
  7. Vyslechne se ŠMP agresory, případně konfrontuje agresory mezi sebou. Snaží se najít nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.
  8. Požádá vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, TU, ŠMP), která na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti, navrhne další postup vůči obětem i agresorům i třídě jako celku.
  9. Seznámení rodiče agresora (pokud je nezletilý) se situací, sdělí jim navrhovaná opatření a požádá o spolupráci. Pokud odmítají, zváží oznámení na Policii ČR a orgánům sociálně právní ochrany dítěte. Pokud je agresor zletilý, jedná se pouze s ním.
  10. Seznámí rodiče oběti (pokud jde o nezletilého) se situací, domluví se na opatřeních k nápravě vzniklé situace.
  11. Vysvětlí nebezpečí a důsledky šikany ve třídě, oznámí potrestání viníků. Třídu nadále pozorně sleduje a konzultuje postup se ŠMP.
- b) V případě, že šikanování oznámí rodiče, pracuje TU nebo ŠMP obdobně podle výše uvedených pravidel.

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy, ŠMP, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků jak s rodinou oběti, tak s rodinou agresora (je-li nezletilý). Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

G.2. Postup vyšetřování v případě, že jde o projev pokročilé a nestandardní šikany – škola požádá o pomoc odborníky zvenčí

Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR. Dále ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí zdraví žáky. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. Opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy s dalšími institucemi a orgány

Zejména:

1. v resortu školství – pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry
2. v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními poskytujícími odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie
3. v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence
4. případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

H) Výchovná opatření

- doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči PPP, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychoterapeutů nebo psychiatrů.
- Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina). Další práce se třídou je v kompetenci TU, ŠMP nebo výchovného poradce.
- Pro potrestání agresorů lze užít následující výchovná opatření:
  - ◆ napomenutí a důtka TU, důtka ředitele školy
  - ◆ snížená známka z chování
  - ◆ podmíněčné vyloučení ze studia
  - ◆ vyloučení ze studia

Součástí programu proti šikanování:

- příloha č. 1 – Nepřímé a přímé znaky šikanování
- příloha č. 2 – Stádia šikanování
- příloha č. 3 – Příklady šikanování
- příloha č. 4 – Informační leták pro žáky
- příloha č. 5 – Literatura k oblasti šikany

Za realizaci zodpovídá:

Ing. Jiří Bidlo – školní metodik prevence

Vypracovala:

Mgr. Helena Kripnerová – ředitelka školy

Příloha č. 1

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávislivým, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

3. Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. „Nechte mě!“
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Příloha č. 2

Stádia šikanování

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Příloha č. 3

Příklady šikanování

1. Případ: Zpověď oběti počátečního stadia šikanování (doslovný přepis)

- nadávaj mi
- dělaj mi naschvály
- maj na mne poznámky když přijdu po nemoci
- rejpať do mne
- když se učitel rozhoduje koho vyzkoušet, tak mu poraděj mne
- když nejsem ve škol,e říkaj učitelům, co není pravda
- když něco provedou, snaží se to svalit na mne
- když se učitel zeptá, jestli někdo má tahák, hned se všichni ozvou, že mám já
- vo hodině, když je písemma, tak zničeho nic se ozve, abych neopisoval
- všichni maj strašnou radost, když dostanu špatnou známku
- když jsem služba, tak všichni udělaj ve třídě nepořádek
- nepouští mne mezi sebe, když si povídají
- když je ve třídě smrad, tak hned řeknou, že jsem si prd
- povyšujou se nade mne
- nic mi nepučej
- když něco udělám, hned to všem řeknou
- plivnou mi na židli a na všechny ostatní, abych si nemohl najít jinou

2. Případ: „Premiantka třídy“ – za určitých okolností se může stát obětí šikany kterékoliv dítě.

Půvabná třináctiletá dívka, premiantka třídy závodně hrající tenis, se stala terčem kritiky a nemilosti skupiny spolužáků. Nedokázala se zapojit do společné zábavy, snad působila poněkud křečovitě a byla příliš orientována na výkon. To však neopravňovalo zdatného a oblíbeného chlapce, aby jí dlouhodobě fyzicky ubližoval.

Jelikož ale ona byla zdatná a odvážná dívka, pokoušela se mu někdy postavit a vrátit mu způsobené příkoří, ovšem proti jeho brutalitě neměla šanci. Schytala od něj tvrdé rány a kopance. Nikdo se jí nezastal. Po takovém střetu často plakala. Rodiče a učitelé se nikdy o jejím trápení nedověděli. Oběti agresivity tohoto „gentlemana“ se krátkodobě staly dvě další dívky s výborným prospěchem.

Po příchodu nového žáka, který byl jednoznačně nejsilnější a přitom povahově mírný a jemný, násilí zmíněného chlapce ustalo.

Je zajímavé, že dívka, která se mi s tímto příběhem svěřila a kvůli níž jsem navázal spolupráci s mimořádně obětavou výchovnou poradkyní, si po delší době téměř na nic nevzpomněla. Její bolestivé vzpomínky byly vytěsněny mimo vědomou oblast.

Kolář M. (2005) Bolest šikanování. Praha: Portál, 2005

Příloha č. 4

Informační leták pro žáky ZŠ a pro studenty SŠ

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.

Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDÍ ZA UČITELEM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ (ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE, ŠKOLNÍM PSYCHOLOGEM, VÝCHOVNÝM PORADCEM).

Co je to šikanování?

Za šikanování se považuje to, když jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že ti někdo, komu se nemůžeš ubránit, dělá, co ti je nepříjemné, co tě ponižuje, nebo to prostě bolí. Strká do tebe, nadává ti, schovává ti věci. Ale může ti znepříjemňovat život i jinak. Pomlouvá tě, intrikuje proti tobě, navádí spolužáky, aby s tebou nemluvili a nevšímali si tě.

Později se otravování života stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí). Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi některými spolužáky. Převládá v nich bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“ Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Nikomu nic neříct, je strkání hlavy do písku, které situaci jenom zhoršuje. Nevzdávej to a udělej následující:

- Obrat' se na učitele, kterému důvěřuješ. Může ti skutečně pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě
- Svěř se svým rodičům.
- V případě, že nenajdeš odvalu říct to ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 80... nebo 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Nepotřebuješ k tomu peníze ani telefonní kartu. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.

Příloha č. 5

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování

Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.

Kolář, M. (1997, 2000). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.

Kolář, M. (2005). Školní násilí a šikanování. Ostrava: CIT, Ostravská univerzita.

Kolář, M. (Ed.) (2004). Školní šikanování. Sborník z první celostátní konference konané v Olomouci na PF UP 30.3.

Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: sborník metod. Praha, IPPP.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Časopisy

Kolář, M. (2007). Český školský program proti šikanování. Perspektivy. In: Sociálna prevencia. Bratislava: Národné osvetové centrum.

Kolář, M. (2007). Český školní program proti šikanování. Právo a rodina č.3/2007

Kolář, M. (2006). Jak na šikanu? Psychologie dnes 2 (12), 16-18

Kolář, M. (2005). Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3-7.

Kolář, M. (1998). Soudce Lynch na českých školách? Vyšetřování a léčba specifických typů šikan; in Sborník „Prevence šikanování ve školách“, Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha.